

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Η Καλαμάτα πριν από 60 χρόνια

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2026

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Η Καλαμάτα πριν από 60 χρόνια

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2026

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ...

Η άνοιξη του 1966 είναι μια ταραγμένη περίοδος για τη χώρα. Πρωθυπουργός ο Στέφανος Στεφανόπουλος, τρίτη «κυβέρνηση αποστατών» με βουλευτές που έχουν φύγει από την Ένωση Κέντρου και στηρίζεται από την ΕΡΕ και τους Προοδευτικούς. Ο Γεώργιος Παπανδρέου συνεχίζει τον «ανένδοτο» ζητώντας τη διενέργεια εκλογών. Η ΕΔΑ που στηρίζει το αίτημα και οργανώνει συγκεντρώσεις και πορείες σε όλη τη χώρα, έχει παρουσιάσει το «πρόγραμμα 5 σημείων» για την αποτροπή πραξικοπήματος με βασικό όρο τη συμφωνία των κομμάτων για τη διενέργεια εκλογών. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και η ΕΡΕ του Παναγιώτη Κανελλόπουλου προσπαθούν να αποφύγουν τις εκλογές καθώς βλέπουν νέα σαρωτική νίκη Παπανδρέου σε αυτό το ενδεχόμενο. Οι φήμες για πραξικόπημα οργιάζουν και αποδεικνύονται σκληρή πραγματικότητα μετά από ένα χρόνο.

Στην Καλαμάτα η νέα δημοτική αρχή υπό τον Δήμαρχο Κώστα Κουτουμάνο διανύει τον δεύτερο χρόνο της θητείας της και με το τεχνοκρατικό πνεύμα του νέου δημάρχου σχεδιάζονται νέα έργα και συνεχίζονται αυτά που είχαν ξεκινήσει από τον προκάτοχό του Χρήστο Κουμάντο.

Στα νέα έργα περιλαμβάνονται: Συμπλήρωση του δικτύου ύδρευσης με μεταφορά νερού με φυσική ροή από τις πηγές στο Καρβέλι. Κατασκευή δικτύου υπονόμων. Κατασκευή έργων αξιοποίησης του Μεσοπνικού με πλαζ και μπαγκαλόους. Κατασκευή νέων σφαγείων με ζωαγορά και ψυκτικούς χώρους. Ανέγερση δημοτικού μεγάρου με δημοτική

βιβλιοθήκη. Κατασκευή δημοτικής αγοράς. Επέκταση του σχεδίου πόλης. Κατασκευή Διοικητηρίου. Κατασκευή Δικαστικού Μεγάρου. Κατασκευή Δημοτικού Θεάτρου. Ανακαίνιση ηλεκτροφωτισμού πλατειών. Αντιπλημμυρικά και εξωραϊστικά έργα χειμάρρου Νέδοντα. Ανακατασκευή ετοιμορρόπων γεφυρών Νέδοντα. Δημιουργία γραμμής φέρυ – μποτ μεταξύ Καλαμάτας – Κρήτης. Δημιουργία εργοστασίου επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων της περιοχής. Δημιουργία βιομηχανικών μονάδων στην πόλη. Διαμόρφωση των πλατειών Υπαπαντής και Μαυρομιχάλη. Κατασκευή συμπληρωματικών έργων στο λιμάνι («Θάρος» 23/2/1965).

Μεγαλεπίβολα σχέδια, αρκετά από τα οποία υλοποιήθηκαν σε βάθος χρόνου και από διαφορετικές δημοτικές αρχές. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά ο δήμος βλέπει «παραλία» και τουρισμό καθώς οι συζητήσεις είχαν ήδη αρχίσει. Στην παραλιακή ζώνη ήδη έχει κατασκευαστεί το Μοτέλ «Ξενία» από τον ΕΟΤ (μετέπειτα «Φιλοξένια»), ενώ η Εθνική Τράπεζα σχεδιάζει να κατασκευάσει ξενοδοχείο στη θέση της παλαιάς Τράπεζας Αθηνών (εκεί που στεγάζεται σήμερα). Συναντάει όμως αντιδράσεις από άλλους επιχειρηματίες και κατασκευάζει τη σημερινή πολυκατοικία που έχει... όψη ξενοδοχείου εκείνης της εποχής. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τα «Μεσοπνιακά Νέα» (19/5/1966) όπου τονίζεται αρχικά ότι «βασικός όρος δια την ανάπτυξιν του τουρισμού μιας πόλεως είναι η ύπαρξις και λειτουργία συγχρονισμένων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων δια την προσέλκυσιν και εξυπη-

ρέτησιν των ξένων και εντοπίων τουριστών». Και αποκαλύπτει ότι «εις το οικόπεδον της Εθνικής Τραπέζης έχει σχεδιασθή η ανέγερσις πολυορόφου συγχρονισμένου ξενοδοχείου. Και ενώ επρόκειτο να αρχίσει η ανέγερσις, η απόφασις ανεστάλη διότι, αν αληθεύουν τα όσα φοβερὰ ηκούσαμεν και μετ' επιφυλάξεως σημειούμεν, γνωστός επιχειρηματίας Καλαματιανός προέωβη εις διάβημα εις την Τράπεζαν δια να μην ανεγερθεή το ξενοδοχείον [...] Και το δημοτικόν συμβούλιον καθ' ά λέγεται, ετάχθη, κατά της ανεγέρσεως του ξενοδοχείου».

Κάπως έτσι είναι το κλίμα όταν πλησιάζουμε τις γιορτές του Πάσχα, το οποίο «έπεσε» τις ίδιες ημέρες με το φετινό, στις 10 Απριλίου.

Μεταξύ των επισκεπτών είναι και ο καθηγητής Γεώργιος Μπακούρος με τη σύζυγό του και φίλους, Φέρνει μαζί του και τη φωτογραφική μηχανή με την οποία απαθανατίζει την Καλαμάτα όπως ήταν πριν από 60 ακριβώς χρόνια. Είχα τη χαρά να προσφέρει τις φωτογραφίες της πόλης η φίλη συλλέκτρια Λίζα Κουτσάπλη στην οποία εκφράζω θερμότετες ευχαριστίες. Και σκέφθηκα μαζί με τα δημοσιεύματα των τοπικών εφημερίδων εκείνης της εποχής που δίνουν το κλίμα, να οργανώσω μια έκδοση σαν αυτή που έχετε στα χέρια σας. Οι εφημερίδες υπάρχουν ψηφιοποιημένες από τη Λαϊκή Βιβλιοθήκη, γεγονός που αποτελεί σημαντική βοήθεια για τους ερευνητές της τοπικής ιστορίας.

Η ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

Γυρίζοντας το ρολόι του χρόνου πίσω, κατά πως φαίνεται, η υπόθεση «τουρισμός» είχε αρχίσει να απασχολεί την ειδησεογραφία. Πέραν των ξενοδοχείων είχε ολοκληρωθεί η κατασκευή του «Μοτέλ» (στη συνέχεια «Φιλοξένια») ενώ ήταν σε πλήρη λειτουργία τα ξενοδοχεία πόλης. Από αυτά υπάρχουν μόνο το «Ρεξ» και το «Βασιλικόν», καθώς το «Μεγάλη Βρετάνια» κατεδαφίστηκε από τους σεισμούς, ενώ το «Αχίλλειον» στέκει ερειπωμένο. Και επειδή δεν έφταναν (ή έπεφταν... ακριβιά), είχαν αρχίσει να νοικιάζονται και σπίτια. Τους επισκέπτες αποτελούσαν «επαναπατριζόμενοι» και «τουρίστες» αρκετοί από τους οποίους αλλοδαποί. Μια ομάδα μάλιστα από αυτούς κατά πως φαίνεται έκανε... ελεύθερο κάμπινγκ στην Παραλία κάτι που προξένησε γενική εντύπωση. Το «Μοτέλ» θα έβαζε και... σουβλες, άγνωστη συνήθεια για το Πάσχα των καλαματιανών που περιλάμβανε... σουπιά για να μαλακώσει το στομάχι μετά τη νηστεία 50 ημερών και τη νυχτερινή μαγειρίτσα. Όσο για τη μετακίνηση, τα τρένα και τα λεωφορεία έφερναν με έκτακτα δρομολόγια επιβάτες, ενώ «γιωταχήδες» ήταν κατά βάση οι επισκέπτες. Η αυξημένη κίνηση είχε και τις... αιτίες της, με τους καλαματιανούς να ψάχνουν αν το κλίμα ή τα... «Ανθεστήρια» φέρνουν κόσμο.

Η περιγραφή της κίνησης αποτυπώνεται στο «Θάρρος» το Μεγάλο Σάββατο (9/4/1966), ενώ το ίδιο ακριβώς κείμενο με μικροτροποϊήσεις και αλλαγές στη σειρά των παραγράφων δημοσιεύεται στη «Σημαία» την ίδια ημέρα με αναφορά στην αυξημένη κίνηση στους τίτλους: «Μεταξύ των τουριστών είναι και αρκετοί αλλοδαποί. Ετσι το 40% των ξένων που έχουν καταλύσει ή έχουν κρατήσει δωμάτια εις το Μοτέλ, είναι αλλοδαποί, Αρκετοί αλλοδαποί εξ άλλου έχουν κρατήσει κλίνες εις το «Ρεξ» ή τη «Μ. Βρετάνια», το «Αχίλλειον», το «Βασιλικόν» κ. α. Μια συντροφιά αλλοδαπών έστησε από χθες την «τέντα της» στην ακρογιαλιά κοντά

στο «Μοτέλ». Λέγεται μάλιστα ότι οι τελευταίοι αυτοί δέχτηκαν να συμπεριληφθούν εις το Πασχαλινό μενού του «Μοτέλ» το οποίο πλην των άλλων περιλαμβάνει δέκα οβελίες αμνούς που θα ψηθούν παρά θιν αλός.

Πολλοί συμπολίται αποδίδουν την αυξημένη κίνηση κατά το εφετεινό Πάσχα εις το ότι ακριβώς είναι τούτο πρώιμο. Υποστηρίζουν δηλαδή ότι το ήπιο κλίμα της Μεσοπνίας τράβηξε τους ξένους αφού αλλού επικρατεί ακόμη ψύχρα. Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι τα ανθεστήρια που άλλες χρονιές γίνονταν το Πάσχα ήταν εκείνα που «παρέσυραν» τους τουρίστες μέχρι την ακραία γωνία της Ελλάδος. Βέβαια τα' ανθεστήρια θα γίνουν εφέτος κατά της Αναλήψεως αλλά οι υποστηρικταί αυτής της απόψεως επιμένουν ότι οι ξένοι συνήθισαν να συνδυάζουν τα Καλαματιανά ανθεστήρια με το Πάσχα. Ο, τι και αν συμβαίνει όμως δεν έχει σημασία. Σημασία έχει να έρχονται ξένοι.

Κύμα πασχαλινών τουριστών κατέκλυσε την Καλαμάτα. Παρά το γεγονός ότι το εφετεινό Πάσχα είναι από τα πρωιμότερα και ο καιρός κάθε άλλο παρά ως σταθερός δύναται να χαρακτηρισθῆ εν τούτοις η κινήσις είναι άνευ προηγουμένου. Όλα τα ξενοδοχεία έχουν συμπληρωθῆ δια το τριήμερον (Παρασκευή-Σάββατο-Κυριακή) ενώ αρκετοί τοποθετήθηκαν και σε σπίτια. Τέλος μερικοί αλλοδαποί κατῶρθσαν να εξασφαλίσουν ξενοδοχείον εις την Καρδαμύλην.

Όλα τα συγκοινωνιακά μέσα μετέφεραν τους πασχαλινούς επισκέπτες στην πόλι μας. Το 4ον ΚΤΕΛ που από προχθές είχε καθιερώσει έκτακτα δρομολόγια τα κατέστησε χθες περισσότερο πυκνά μέχρι του σημείου κάθε 30 λεπτά της ώρας να φθάνη στο σταθμό Καλαμάτας ένα λεωφορείο από τας Αθήνας. Οι ΣΕΚ έθεσαν χθες εις κίνησην τρεις εκτάκτους συρμούς και θα επαναλάβουν το ίδιο και σήμερα ενώ μια έκτακτη αυτοκινητάμαξα θα φθάση εις την πόλιν μας αύριον.

Αλλά τα λεωφορεία και οι συρμοί των ΣΕΚ μεταφέρουν – συνήθως – επαναπατριζόμενους, όπως χαρακτηρίζονται οι εκ Καλαμάτας καταγόμενοι και διαμένοντες εια άλλα σημεία της χώρας. Τους τουρίστες, τους ξένους δηλαδή που επισκέπτονται την Καλαμάτα για να κοιμηθούν εις τα ξενοδοχεία, τους μεταφέρουν τα Ι. Χ. Γιωταχίδες είναι κατά πλειοψηφία οι εφετεϊνοί τουρίστες».

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΑΚΟΥΡΟΣ

Μεταξύ των επισκεπτών ήταν και ο καθηγητής Γεώργιος Μπακούρος με οικογενειακή παρέα. Εξαιρετικός φωτογράφος, έχει αφήσει ένα μεγάλο αρχείο από διάφορα σημεία της Ελλάδας. Το αρχείο για την Καλαμάτα αποτελεί μια ολοκληρωμένη αποτύπωση μεγάλου τμήματος της πόλης, σε εκείνο που πήγαιναν φυσικά οι «τουρίστες» και στον άξονα από το κάστρο μέχρι την πλατεία.

Η παρέα επέλεξε για τη μετακίνηση το τρένο και ο σταθμός εκείνη την εποχή αποτελούσε όχι απλώς την κύρια «είσοδο» της πόλης (η μετακίνηση με λεωφορείο ήταν μπελάς καθώς οι επιβάτες θα έπρεπε να υποστούν το βασανιστήριο του... «κωλοσούρτη» με τη μορφή που είχε τότε ο εθνικός δρόμος. Με επίγνωση της σημασίας που είχε για την εικόνα της πόλης ο σιδηροδρομικός σταθμός, ο Δήμαρχος Χρήστος Κουμάντος είχε φροντίσει από το 1959 να δημιουργηθούν τα εντυπωσιακά του σταθμού που φρόντιζε ο κηποτέχνης του δήμου, ως συνέχεια αυτών που είχαν αρχίσει να δημιουργούνται στην πόλη από το 1937.

Και καθώς οι επισκέπτες αποβίβάστηκαν στην αποβάθρα, ο Γεώργιος Μπακούρος «έπιασε δουλειά». Απαθανάτισε μέρος της παρέας σε μια φωτογραφία με άρωμα εποχής, και φυσικά την περιοχή του σταθμού. Και μια ομάδα με γυφτόπουλα που στήθηκαν στο φακό χαμογελαστά μαζί με τις μεγαλύτερες γυναίκες.

Οι εικόνες αυτές κάνουν ακόμη πιο θλιβερή την κακοποίηση του ιστορικού χώρου από τον ίδιο το δήμο που δεν σέβεται στο ελάχιστο την

κληρονομιά της πόλης. Μια άθλια εικόνα ντροπής για τις «μοντέρνες αντιλήψεις» των δημοτικών δημοτικών παραγόντων **(φωτο 1-8)**

ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 η Ελλάδα έχει ήδη μπει στον «αστερισμό του τουρισμού». Προβάλλεται ως «βιομηχανία», κατασκευάζονται ξενοδοχειακές υποδομές και καλλιεργούνται προσδοκίες. Το «Μοτέλ» στην Καλαμάτα εντάσσεται σε αυτή τη λογική, ενώ λόγω αντιδράσεων άλλων ιδιοκτητών ακυρώνεται η κατασκευή του κτηρίου της Εθνικής Τράπεζας ως ξενοδοχείου και γίνεται κτήριο γραφείων. Αναζητείται λοιπόν στέγη για τους πασαχαλινούς τουρίστες και η επιτροπή τουρισμού του δήμου καλεί τους πολίτες να νοικιάσουν... δωμάτια από τα σπίτια τους σε επισκέπτες. Κάτι σαν... bnb εκείνης της εποχής με πλατφόρμα το... τηλέφωνο της επιτροπής όπου οι ιδιοκτήτες δήλωναν διαμέρισμα και οι επισκέπτες το έκλειναν. Η αποθέωση της... «τουριστικοπληξίας» είναι η φράση πως «και η σκόνη του τουρίστα είναι χρυσάφι».

Ιδού και το διάγγελμα... ατόφιο για να διαπιστωθεί ότι δεν υπάρχει και μεγάλη διαφορά από τα όσα λέγονται σήμερα πέρα από τις εντελώς διαφορετικές συνθήκες: «Ο τουρισμός είναι χρυσάφι. Είναι μια βιομηχανία την οποία όποια περιοχή ή πόλις επιτύχη να εγκαταστήσει γίνεται ευημερούσα. Γιατί όλα τα επαγγέλματα δουλεύουν με τον ξένο. Η όμορφη πόλις μας μπορεί να επωφεληθεί, Πρέπει όμως ο καθένας μας να την κάνει δική του υπόθεση.

Δεν αρκεί όμως η προσπάθεια ολίγων ατόμων. Ολοι μαζί οι Καλαματιανοί πρέπει καθένας στον τομέα του να ασχοληθεί. Από τα μικρά παιδιά που θα προσέχουν να διαφυλάττουν τους δημόσιους κήπους, τα δημόσια κτίρια, να προσέχουν να μην καταστρέφονται τα δέντρα στους δρόμους και στις πλατείες της πόλεως. Από τις νοικοκυρές που φροντίζουν δια την καθαριότητα του σπιτιού και μέσα και απ' έξω. Από τους καταστηματαρχες που φροντίζουν

για τις ωραίες βιτρίνες για την καθαρή και πολιτισμένη εμφάνισι του καταστήματός τους. Από τους εστιατόρες που προσφέρουν καλομαγειρευμένα φαγητά. Από τους σερβιτόρους που με την καθαρή περιβολή τους, την ευγένειά τους και την προθυμία τους σκλαβώνουν τον ξένο. Από τους οδηγούς των ταξί που με την προθυμία τους εξυπηρετούν. Από τους αχθοφόρους ακόμη που παρά τη φτωχική περιβολή τους υποχρεώνουν με την ευγένειά τους. Από τα όργανα του κράτους που σπεύδουν πάντοτε να εξυπηρετήσουν, να πληροφορήσουν, να ενημερώσουν, να προστατεύσουν κάθε ξένο. Από την υπηρεσία καθαριότητας του Δήμου μας που φροντίζει με ξεχωριστή επιμέλεια για την καθαριότητα της πόλεως. Από τον καθένα μας τέλος που θα δώση προθύμως μια πληροφορία.

Η μοναδική θάλασσά μας όταν γίνη γνωστή θα προσελκύη πολύ κόσμο. Είναι προνομιούχος, είναι μοναδική. Απόδειξις η κίνησις του κοντά στην Αγία Σιών κάμπινγκ. Το 1964 που πρωτοϊδρύθηκε είχε 900 ξένους, το 1965 δεύτερον έτος λειτουργίας είχε 2.000 ξένους.

Στην πόλι μας είναι δυνατόν να έλθουν πολλοί ξένοι σε караβάνια και για την ωραία θάλασσα και για την ομορφιά της περιοχής μας και διότι από την Καλαμάτα μπορεί ο κάθε ξένος να επισκεφθή όλες τις αρχαιότητες της νοτίου Πελοποννήσου με ημερήσιες εκδρομές.

Χρειάζονται όμως να κοιμηθούν οι ξένοι. Και εδώ είναι το πρόβλημα. Τα ξενοδοχεία μας χωρούν μόνον 400-500 ανθρώπους. Που θα τους κοιμήσουμε τους άλλους; Οσα ξενοδοχεία και να κτισθούν ποτέ δεν φθάνουν για να στεγάσουν τους ξένους που θάρθουν όταν ανοίξη ο δρόμος στον τουρισμό.

Καλαματιανοί, ανοίξτε την πόρτα της Καλαμάτας στον τουρισμόν νοικιάζοντας δωμάτια στα σπίτια για ξένους επισκέπτας. Στην Θεσσαλονίκη στεγάζονται στα σπίτια χιλιάδες επισκέπτες της εκθέσεως. Στην Πάτρα στο καρναβάλι 150.000 ξένοι βρήκαν δωμάτια ύπνου στα σπίτια. Στη γειτονική μας Σπάρτη το ίδιο γίνεται. Παντού σε όλη την Ελλάδα, στην Ελ-

βετία, στην Ισπανία κλπ. το μεγάλο πρόβλημα έχει λυθή με την ιδιωτική πρωτοβουλία. Αποτελεί δε και ένα εισόδημα για το κάθε σπίτι. Το μεγαλύτερο όμως αγαθό είναι η οικονομική άνοδος του τόπου. Μην ξεχνάμε ότι και η σκόνη του τουρίστα είναι χρυσάφι!

Τηλεφωνήσατε στην Τοπική Επιτροπή Τουρισμού Καλαμάτας ή στην Τουριστική Αστυνομία της πόλεώς μας δια να δώσετε την δήλωσισας. Τηλέφ. 31-87, οδός Σιδηροδρομικού Σταθμού («Σημαία» 7/4/1966).

Στην πρόσκληση ανταποκρίθηκαν κάποιοι καλαματιανοί και ενδεχομένως σε ένα τέτοιο δωμάτιο-σπίτι έμεινε η παρέα του Γεώργιου Μπακούρου και υποθέτω ότι ήταν στο κτήριο Κάζου επί της Φραντζή όπως φαίνεται από την τοιχοποιία σε μια από τις φωτογραφίες.

Ο Μπακούρος φωτογραφίζει την πλατεία από ψηλά (και... χαμηλά) **(φωτο 9-15)**, το Νησάκι και απαθανατίζει μοναδικά το μηχανοστάσιο των τρένων **(φωτο 16-18)** και τη Βασ. Γεωργίου **(φωτο 19-20)** από την ταράτσα του κτηρίου (φαίνεται η σκεπή του διώροφου Τσουτσουμπρή).

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΣΑΪΤΟΠΟΛΕΜΟΥ

Μπορεί επισήμως πρώτο θέμα να ήταν ο τουρισμός, όμως την πόλη απασχολούσε η απαγόρευση του σαΐτοπολέμου από τον εισαγγελέα Λεωνίδα Παπακαρυά ο οποίος έκρινε ότι είναι επικίνδυνο και ήταν αποφασισμένος να μην υποχωρήσει. Ενδεικτικό είναι το δημοσίευμα στο «Θάρρος» (8/4/1966) ενώ πανομοίτυπο υπήρχε και στη «Σημαία».

Με τίτλο «Ερωτηματικά περί τον Σαΐτοπόλεμον: Ο κ. Εισαγγελεύς τον απαγορεύει. Η Νομαρχία δεν τον εγκρίνει. Ο κ. δήμαρχος θα παρανομήσει;» έγραφε: «Μέχρις αργά χθες την νύκτα δεν είχε καθορισθή εισέτι εάν θα πραγματοποιηθή ή όχι το πατροπαράδοτον έθιμον του Καλαματιανού σαΐτοπολέμου. Η κατάστασις μέχρι χθες ενεφανίζετο ως κάτωθι:

1) Η εισαγγελική αρχή έχει απόφασιν να μην επιτρέψη επ' ουδενί λόγω την ρίψιν σαΐτων.

2) Η Νομαρχία Μεσσηνίας ηρνήθη να εγκρίνει την ψηφισθείσα υπό του Δημοτικού Συμβουλίου δαπάνη εκ 15 χιλ. δραχ. δια την ενίσχυση των σαϊτολόγων και επειδή εκ του ποσού αυτού οι 12 χιλ. δραχμαί διετέθησαν δι' αγοράν πυρίτιδος, οι δημοτικοί σύμβουλοι θα υποχρεωθούν να πληρώσουν εξ ιδίων την δαπάνη,

3) Ο δήμαρχος Καλαμάτας εφάρτετο αποφασισμένος να μη στέρξη εις την κατάργησιν του παλαιού εθίμου επί της δημαρχίας του και συμφώνως προς πληροφωρίας εκ θετικής πηγής θα ηγηθή του σαϊτοπολέμου καίων ο ίδιος την πρώτην σαΐταν.

4) Εκ καλώς πληροφορημένης πηγής ανεκοινώθη χθες ότι ο Δήμος εξετάζει το ενδεχόμενον να διεξαχθή ο σαϊτοπόλεμος εις το γυμναστήριον οπότε οι κίνδυνοι ατυχημάτων είναι ανύπαρκτοι αλλά η εισαγγελική αρχή δεν δέχεται θέμα χώρου διεξαγωγής του σαϊτοπολέμου αλλά θέτει θέμα παρανόμου κατοχής της πυρίτιδος και συνεπώς ο σαϊτοπόλεμος διώκεται ανεξαρτήτως χώρου ρίψεως των σαΐτων».

ΒΑΡΕΛΟΤΑ ΚΑΙ... ΨΙΛΙΚΑΤΖΗΔΕΣ

Την ίδια ώρα όμως τα βαρελότα με ισχυρά εκρηκτικά ήταν στην ημερήσια διάταξη εκείνη την εποχή, το περιστατικό κοντά στο υπό ανέγερσης εκείνη την εποχή Εργατικό Κέντρο: «Τρομακτική έκρηξις οφειλομένη προφανώς σε ενισχυμένο βαρελότο ανεστάτωσε την νύχτα προχθές τον χώρον νοτίως της συμβολής των οδών Αριστομένους και Κήπου Εδεμ παρά το ανεγειρόμενον Εργατικόν Κέντρον. Τα τζάμια μιάς πλευράς πλησίον οικοδομής εθραύσθησαν ως εάν επρόκειτο περί βομβαρδισμού» («Θάρρος» 9/4/1966).

Αλλά η Χωροφυλακή έπιανε... ψιλικατζήδες πιτσιρικάδες στη γραμμή:

- «Υπό οργάνων της Χωροφυλακής κατεμνήθη ο [...] ετών 65 περιπεριούχος, επί παραμελήσει εποπτείας ανηλίκου, διότι συνελήφθη ο υιός του [...] ετώ 14, μηχανουργός, να ρίπτει κροτίδας. Επίσης γενομένης ερεύνης επί του

περιπτέρου του ανευρέθησαν και κατεσχέθησαν 24 κροτίδες και ποσότης εκρηκτικής ύλης» («Σημαία» 5/4/1966)

- «Συνελήφθη και παρεπέμφθη εις τον κ. Εισαγγελέα [...] ετών 18 σιδηρουργός κάτοικος Καλαμάτας διότι έρριπτε κροτίδας, εν συνεχεία δε ηπέιλψε το συλλαβόν αυτό όργανον ότι «θα του ξηλώσει τα γαλόνια» («Σημαία» 7/4/1966)

- «Υπό οργάνων της Χωροφυλακής συνελήφθη και απεστάλη εις τον κ. Εισαγγελέα ο [...] ετών 18, κάτοικος Καλαμάτας διότι έριπτε κροτίδας. Γενομένης επ' αυτού ερεύνης ευρέθη ποσότης πυρίτιδος και εκρηκτικής ύλης («Σημαία» 8/4/1966).

- «Κροτίδες έριπτον οι [...] ετών 16 και [...] ετών 19 παρά τον ναόν του Αγίου Ιωάννου με αποτέλεσμα να τραυματισθή ελαφρώς εις το πρόσωπον ο [...] 10 ετών. Οι ανωτέρω συνελήφθησαν και παραπέμπονται δια τα περαιτέρω.

Επίσης συνελήφθη διότι έρριπτε κροτίδας και παραπέμπεται αρμοδίως ο [...] 17 ετών» («Θάρρος» 10/4/1966)

Όμως υπήρχαν και τα... νόμιμα βεγγαλικά που διαφημιζονταν: «Εάν θέλετε τα βεγγαλικά που θ' ανάψετε εις τον Επιτάφιον να έχουν επιτυχίαν, ζητήσατε επιμόνως τα φημισμένα βεγγαλικά Μπομπολέτη τα οποία είναι άριστης ποιότητος, τελείως ανόθευτα, άοσμα, τρίχρωμα και μεγάλης διάρκειας» («Θάρρος» 8/4/1966)

ΕΙΔΗ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

Στις διαφημίσεις εκείνες τις ημέρες τα αναγκαία για Εσταυρωμένο και Επιτάφιο:

- «Στέφανα αφιερώματα για τον Ιησού Χριστόν και για τάφους, καλαισθητικώτατα, φιλοτεχνημένα από τον ονομαστόν καλλιτέχνην των Αθηνών κ. Χρ. Σουσούνην – Πωλούνται Πιλοποιείον Βεννή (Σφακτηρίας 8)» («Θάρρος» 6/4/1966)

- «Προσέξατε! Εις το ανθοπωλείον μας θα βρήτε: Στεφάνια από φυσικά άνθη και τεχνητά σε μεγάλη ποικιλία για τον Σταυρωμένον. Βιολέτες και αφθονίαν άλλων λουλουδιών για τους επιταφίους – Ανθοπωλείον Α. Ζαρκάδα,

Αριστομένους, τηλεφώνω 39-02» («Σημεία» 7/4/1966).

Κάπως έτσι διαμορφωνόταν το κλίμα στην πόλη εκείνες τις ημέρες πριν από 59 χρόνια

ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Από την πλατεία ο Γεώργιος Μπακούρος ανεβαίνει προς την παλιά πόλη. Στέκεται στην Κουμάντου (**φωτό 21**) και πάει για το... γλυκό του στου Κάζου στην Κολοκοτρώνη αποτυπώνοντας στιγμές και επαγγελματικές δραστηριότητες που θυμούνται οι παλιοί καλαματιανοί (**φωτο 22-23**). Πρέπει να σημειωθεί ότι λίγες ημέρες μετά, στις 17 Απριλίου, εκδηλώνεται μεγάλη πυρκαγιά στου Κάζου που καταστρέφει τα ραφεία Κάργα και Πουλαρίκα, το φωτογραφείο Μοντάλδου και το κατάστημα Φωτόπουλου. Στην πλατεία (και την οδό) 23ης Μαρτίου φωτογραφίζει όλες τις «γωνίες» (**φωτο 24-32**), προχωρεί στην Υπαπαντής (**φωτ. 33-35**) και φτάνει στην πλατεία όπου καθώς φαίνεται γίνονται εργασίες ανάπλασης (**φωτ. 36-38**).

ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΟΧΑΙΑΣ

Οι δρόμοι... πεζόδρομοι καθώς τα αυτοκίνητα ήταν ελάχιστα εκείνη την εποχή αλλά η Τροχαία δίνει οδηγίες: «Δια να διέλθτε αναίμακτον και χαρούμενον Πάσχα παρακαλείσθε όπως τηρήσετε μετά ευλαβείας τους κανόνες οδηγείας και συμπεριφοράς ήτοι:

1) Βεβαιωθείτε εάν η υγεία σας επιτρέπει την ασφαλή οδήγησιν του αυτοκινήτου σας και εάν το αυτοκίνητόν σας είναι εις καλήν κατάστασιν.

2) Μην αναπτύσσετε υπερβολικήν ταχύτητα. Η μεγάλη ταχύτης οδηγεί εις το Νοσοκομείον.

3) Οδηγείτε πάντοτε εις το δεξιόν της οδού.

4) Παραχωρήσατε την προτεραιότητα εις τα έχοντα ταύτην οχήματα.

5) Μην ενεργείτε υπέρβασιν (προσπέρασμα) εάν δεν υπάρχη επαρκής ελεύθερος χώρος και πεδίον ορατότητος.

6) Τηρήσατε την απαιτουμένην απόστασιν ασφαλείας.

7) Μην χρησιμοποιείτε εκτυφλωτικά φώτα.

8) Εις πάσαν αλλαγίν διευθύνσεως χρησιμοποιήσατε εγκαίρως τους δείκτας πορείας.

9) Σεβασθήτε τας πινακίδας σημάσεως αι οποίαι έχουν θέσον τροχονόμου.

10) Πειθαρχείτε εις τα σήματα τροχονόμων και έχετε ευγένεια μεταξύ σας.

11) Δίδετε και εις τους πεζούς το δικαίωμα να περάσουν».

ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ

Η καθημερινότητα της πόλης έχει βανδαλισμούς: «Βανδαλισμοί έλαβον χώραν εις την Παραλίαν και εγγύς του εντευκτηρίου του Ναυτικού Ομίλου Καλαμάτας όποιου άγνωστοι εξερίζωσαν τα φυτευθέντα προσφάτως καλλωπιστικά δενδρύλια, ήτοι ακακίες, δάφνες κλπ. Τα εκριζωθέντα δενδρύλια επανεφυτεύθησαν υπό του ΝΟΚ. Ανακρίσεως επελήφθη το λιμεναρχείον εις την δικαιοδοσίαν του οποίου υπάγεται η περιοχή».

ΣΕ ΔΩΜΑΤΙΑ 80 ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

Το κατόρθωμα είναι η τακτοποίηση 80 επισκεπτών σε δωμάτια: «Εκτακτον δραστηριότητα ανέπτυξε κατά το τελευταίον διήμερον η τουριστική αστυνομία (συνεργαζομένη στενώς μετά της τουριστικής επιτροπής Καλαμάτας) δια εξεύρεσιν στέγης των πασχαλινών τουριστών. Συμφώνως προς επίσημα στοιχεία 80 και πλέον ξένοι ετοποθετήθησαν δια της τουριστικής αστυνομίας εις οικίας της πόλεως».

4.500 ΑΡΝΟΚΑΤΣΙΚΑ ΣΤΗ ΣΦΑΓΗ

Οι εκτιμήσεις ανεβάζουν σε περισσότερα από 4.500 τα αρνοκάτσικα που οδηγήθηκαν στη σφαγή: «Το σύνολον των σφαγέντων αμνοερφίων δια την κάλυψιν των εις κρέας αναγκών της πόλεως κατά το Πάσχα ανήλθον εις 3.600. Εξ άλλου υπολογίζεται ότι ηγοράσθησαν ζώντα – διατεθέντα εκτός κρεοπωλείων – έτερα 1.000 αμνοερίφια».

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΤΑ ΑΠΟΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Για τα άπορα παιδιά φροντίζει ο στρατός: «Γεύμα εις 40 άπορα παιδιά της πόλεως θα

παραθέσει σήμερα – ημέραν του Πάσχα – το 9ον Σύνταγμα Πεζικού. Το γεύμα αποτελεί ένδειξιν αγάπης και αλληλεγγύης του στρατού προς την νεολαίαν η οποία αποτελεί το μέλλον και την ελπίδα του έθνους».

ΣΤΟ «ΔΟΞΑ ΠΑΤΡΙ» Ο... ΣΤΑΥΡΟΣ

Ενώ στην Αγία Τριάδα ο σταυρός έρχεται στο... δόξα πατρί του φίλου Βαγγέλη που 16χρονος ηλεκτρολόγος τότε είχε τη φροντίδα για τη μπαταρία και τα φώτα: «Ο σταυρός του επιταφίου κατέπεσε κατά την περιφοράν, εις τον συνοικισμόν Αγίας Τριάδος την 11ην νυκτερινήν της Παρασκευής με αποτέλεσμα να τραυματισθή ελαφρώς και να υποστή εγκεφαλικήν διάσεισιν ο ηλεκτρολόγος Ε. Μάινας. Ο τραυματισθείς διεκομίσθη εις το νοσοκομείον η ευρίσκεται δε εκτός κινδύνου».

ΚΑΙ ΟΙ ΠΙΤΣΙΡΙΚΑΔΕΣ ΣΤΙΣ ΚΡΟΤΙΔΕΣ

Οι πιτσιρικάδες με τις κροτίδες συνεχίζουν τη δράση τους: «Κροτίδες έριπτον οι [...] ετών 16 και [...] ετών 19 παρά τον ναόν του Αγίου Ιωάννου με αποτέλεσμα να τραυματισθή ελαφρώς εις το πρόσωπον ο [...] 10 ετών. Οι ανωτέρω συνελήφθησαν και παραπέμπονται δια τα περαιτέρω.

Επίσης συνελήφθη διότι έρριπτε κροτίδας και παραπέμπεται αρμοδίως ο [...] 17 ετών». («Θάρρος» 10/4/1966)

ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΣΤΟΥΣ ΦΟΥΡΝΟΥΣ

Κουλούρια, τσουρέκια, σιροπιαστά και άλλα καλούδια διαφημίζουν κάποιοι από τους αρτοποιούς της πόλης όλη την εβδομάδα στις τοπικές εφημερίδες:

- Πάσχα, κουλούρια πολυτελείας όλων των ειδών. Το φημισμένο πολιτικό τσουρέκι. Λαμπροκουλούρες εφτάζυμες μαστίχας. Πάστες διάφορες, καταΐφι, γαλακτομπύρεκο. Και όλα τα είδη αρτοποιίας, ανώτερα εις ποιότητα και τιμήν εκτός συναγωνισμού. Μόνον εις το γερμανικόν αρτεργοστάσιον Κατσουλέα, οδός Αγίου Γεωργίου, τηλ. 27-29

- Καλό Πάσχα με πασχαλινά κουλούρια και τσουρέκι από την αρτοποιία Νικ. Σουρέα, τηλ 32-24

- Η γνωστή βιομηχανία βουτημάτων και άρτου Χαραλ. Παπαδάκου σας προσφέρει διατας εορτάς του Πάσχα όλα τα είδη με τα αγνότερα υλικά: Κουλούρια σουσαμιού, κουλούρια λαδιού, κουλούρια πορτοκαλιού, κουλούρια μαστίχας, κουλούρια σμυρναϊκά, τσουρέκι πολίτικο, τσουρέκι επτάζυμο καθώς και τα περίφημα κουλουράκια προζυμιού – Χαραλ. Παπαδάκος, Αριστοδήμου 47 (παραπλ. Μονοπωλίου) – τηλ. 27-76

Αλλά και κεριά διαφημίζονται: «Κεριά της Αναστάσεως από αγνό μελισσοκέρι στο ποτοποιείον Γεωργίου Παχί, Πλατεία Αγίων Αποστόλων» («Σημεία» 9/4/1966)

ΣΤΑ ΜΑΓΑΖΙΑ ΓΙΑ ΜΑΓΕΙΡΙΤΣΑ

Οι οικογένειες έφτιαχναν τη μαγειρίτσα στο σπίτι αλλά κάποιοι και φυσικά οι επισκέπτες, την αναζητούσαν έτοιμη. Γιαυτό και η μεγάλη προσφορά από τις... διαφημίσεις:

- Την μαγειρίτσα σας στο εστιατόριον “Αίγλη” Παραλία, έναντι “Πανελληνίου”

- Μετά την Ανάστασι την απολαυστική μαγειρίτσα σας στο εστιατόριον Αντώνη Μανωλάκου στην Παραλία

- Την μαγειρίτσα, το κοκορέτσι, το ψπτό σας, όπως κάθε χρόνο, στην φημισμένη ταβέρνα του Μαγουρίλου

- Την μαγειρίτσα σας στου Οικονομάκου, Λεωφόρος Σιδηροδρομικού Σταθμού

- Σας υπενθυμίζουμε: Μετά την Ανάστασιν ελάτε να απολαύσετε την περίφημη μαγειρίτσα μας. Την ημέρα του Πάσχα τα περίφημα αρνιά σούβλας και το κοκορέτσι μας. Και όλα τα της σάκαρας στα κάρβουνα

Μετά τιμής, η διεύθυνσις του εστιατορίου “Δελφοί” (Καλάμια) – Οδός Παισανίου, έναντι κινηματογράφου “Ηλέκτρα”

- Πάσχα στο εξοκικόν περίπτερον “Αλμυρός” – Θαύμα ομορφιάς, είναι κομμάτι εφάμιλλο της “Κυανής Ακτής”. Νέα πρωτότυπος διακόσμησης της αιθούσης παρά του συμπολίτου

μας καλλιτέχνου Γιαν-Μαν. Το ωραιότερο στολίδι της Καλαμάτας μας, θέα μαγευτική, βουνό και θάλασσα, εκλεκτή κουζίνα, αρνιά της σουβλας, κοκορέτσι, γλέντι, χορός. Μετά την Ανάσταση μαγειρίτσα. Κλείστε τραπέζακι – τηλεφ. 31-22

ΣΑΪΤΟΠΟΛΕΜΟΣ...

ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑ

Η ημέρα του Πάσχα το 1966 σημαδεύτηκε από πρωτοφανή επεισόδια με αφορμή την απαγόρευση του σαϊτοπολέμου. Ξετυλίζονται καταστάσεις... ροκ, το έθιμο μπλέκεται με την πολιτική, σημειώνονται συγκρούσεις πολιτών και χωροφυλακής. Η περιγραφή της «Σημιαίας» είναι γλαφυρή μέσα από τις υπερβολές της και ειδησεογραφία είναι του συλ «κακώς το έκαναν αλλά... είχαν δίκιο». Μετά από δεκαετίες το κείμενο φαίνεται ακόμη και... διασκεδαστικό: «Σοβαρά διασάλευσις της δημοσίας τάξεως ηπειλήθη εις την πόλιν μας την ημέραν του Πάσχα, ενώ το κέντρον αυτής, ήτοι η πλατεία Βασιλέως Γεωργίου, η λεωφόρος Αριστομένους, η οδός Σιδηροδρομικού Σταθμού και οι πέριξ του Δικαστικού Μεγάρου οδοί επί δύο σχεδόν ώρας, ήτοι από της 6.30 μ. μ. μέχρι της 8.30 εσπερινής εκυριαρχούντο, χάρις εις την ομαδικήν ψύχωσιν και ερεθισμόν πλήθους 8-10 χιλιάδων μαινομένων ατόμων, από οχλοκρατικές εκδηλώσεις, αι οποία παρ' ολίγον να εξωθήσουν τα πράγματα μέχρις αιματοκυλισματος. Αφορμή των σημειωθέντων εκτρόπων, το παλαιόν καλαματιανόν πασχαλινόν έθιμον, ο σαϊτοπόλεμος, που ο Εισαγγελεύς Καλαμάτας κ. Λ. Παπακαρυάς, εφαρμόζων τον νόμον που απαγορεύει την κατοχήν πυρίτιδος προς χρησιμοποίησιν αυτής δια την παρασκευήν κροτίδων κλπ., ηθέλησε να το θέσπ υπό απαγόρευσιν, διότι το έθιμον εθεώρη ως “βάρβαρον και αντιχριστιανικόν”, προς τούτο δε είχε δώσει αυστηροτάτας διαταγάς προς την Χωροφυλακήν. Τα πράγματα, όμως απέδειξαν, ότι δεν είναι εύκολος επιχείρησις το ξερίζωμα ενός εθίμου, ριζωμένου βαθύτατα εις την λαϊκήν συνείδησιν και συντηρουμένου υπό του λαού επί πολλάς δεκαετηρίδας [...]

[...] Οπωσδήποτε τα έκτροπα της πλατείας Βασ. Γεωργίου εσημειώθησαν υπό τας εξής συνθήκας: Προς τον Δήμον Καλαμάτας από 1ης Απριλίου 1966 είχε αποσταλή υπό της Εισαγγελικής Αρχής, κατόπιν της ψηφίσεως υπό του Δημοτικού Συμβουλίου, δι' ομοφώνου αποφάσεώς του, πιστώσεως 15 χιλιάδων δραχμών προς διεξαγωγήν του καθιερωμένου Πασχαλινού σαϊτοπολέμου, παρά την σχετικήν απαγόρευσιν, το ακόλουθον έγγραφον, το οποίον ηρμηνεύθη υπό πολλών ως αποτελούν πρόκλησιν προς το κοινόν αίσθημα της πόλεως εκφραζόμενον υπό της ενεργείας των δημοτικών αρχόντων αυτής [...] “Ανεγράφη εις τον ενταύθα ημερήσιον Τύπον ότι το Δημοτικόν Συμβούλιον της πόλεως απεφάσισε παρά την υπό της Διοικήσεως Χωροφυλακής ανακοινωθείσαν απαγόρευσιν, όπως διοργανώσπ την δημόσιαν εκτέλεσιν κατά τας ημέρας του Πάσχα σαϊτοπολέμου και ενέκρινε προς τούτο πίστωσιν δραχ. 15.000 δι' αγοράν εκρηκτικών υλών και κάλυψιν άλλων συναφών εξόδων.

Αν η είδησις αύτη είναι αληθής προξενεί το όντι κατάπληξιν αφ' ενός μεν το γεγονός ότι η Δημοτική Αρχή της πόλεως προβαίνει εις παρανόμους και ασκόπους εις βάρος του δήμου δαπάνας δια την διοργάνωσιν ενός καθόλου αντιχριστιανικού και βαρβάρου θεάματος, αφ' ετέρου δε το ότι δημοσίως και προκλητικώς διακηρύττει ότι θέλει απειθήσπ προς τους κειμένους νόμους και τας διαταγάς της Αστυνομικής Αρχής.

Εν πάσει περιπτώσει κρίνομεν σκόπιμον εν όψει και του γεγονότος, ότι κατά τας προσφάτους εορταστικάς εκδηλώσεις της 23ης Μαρτίου ετραυματίσθησαν δύο άτομα συνεπεία εκτοξεύσεως εκρηκτικού πυροτεχνήματος, τουθ' όπερ σχεδόν κατ' έτος συμβαίνει, όπως ανακοινώσωμεν και αύθις υμίν, ότι είμεθα αποφασισμένοι να εφαρμόσωμεν προς πάσας τας κατευθύνσεις τον νόμον [...] ώστε εν ή περιπτώσει ήθελαν πραγματοποιηθή η εν λόγω αξιόποινος εκδήλωσις, δεν θα περιορισθή μόνον εις τους εκτελεστάς (αυτοουργούς) η σύλληψις και η ποινική δίωξις, αλλά θα εκταθή και προς άπα-

ντας τους πθικούς αυτουργούς και συνεργούς”.

Ούτω είχαν τα πράγματα μέχρι της εσπέρας του Μεγάλου Σαββάτου, οπότε η Χωροφυλακή, εις εκτέλεσιν των αυστηροτάτων διαταγών του κ. Εισαγγελέως, προέβαινεν εις την σύλληψιν εκ σαίτολόγων, εις χείρας των οποίων κατέσχε και αριθμόν σαϊτών, που επρόκειτο να ριφθούν κατά τον καθιερωμένον μεγάλον σαίτοπόλεμον του Πάσχα. Οι συλληφθέντες ήσαν οι Ιωαν. Δικαιουλάκος ετών 41, Δημ. Αλεβίζος ετών 20, Σωτ. Μανούσος ετών 46, Γεωρ. Σερεμέτης ετών 46, Σπυρ. Κιτρόπουλος ετών 62 και Ιωαν. Γιαννακόπουλος ετών 37, οι οποίοι παρεπέμφθησαν εις το Αυτόφωρον και επρόκειτο να δικασθούν την 9ην νυκτερινήν του Μ. Σαββάτου.

Όταν εγνώσθη η σύλληψις των ανωτέρω επραγματοποιήθη εις το Δημαρχείον την 7ην εσπερινήν του Μ. Σαββάτου με συμμετοχήν και του Δημάρχου κ. Κ. Κουτουμάνου, σύσκεψις δημοτικών παραγόντων και σαίτολόγων, κατά την οποίαν απεφασίσθη όπως ο κ. Δήμαρχος και ο Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου κ. Π. Λάσκαρης, απουσιάζοντες επ’ αδεία του κ. Παπακαρυά, επισκεφθούν τον αναπληρωτήν του Αντεισαγγελέα κ. Χριστοφίλην και τον παρακαλέσουν να διατάξη, λόγω της εορτής της Αναστάσεως του Κυρίου, την προσωρινήν απόλυσιν των κρατουμένων σαίτολόγων και την παραπομπήν των εις τακτικήν δικάσιμον. Το διάβημα έγινεν, αλλ’ ο κ. Αντεισαγγελεύς δεν ενέκρινε την απόλυσιν των σαίτολόγων. Απεδέχθη όμως παράκλησιν όπως, αντί της 9ης εσπερινής του Μ. Σαββάτου, η δίκη των σαίτολόγων να διεξαχθή την 10ην πρωινήν του Πάσχα δια να δυνηθούν να προσαγάγουν μάρτυρας προς υπεράσπισίν των.

Εν τω μεταξύ η άκαμπτος στάσις της Εισαγγελικής Αρχής, γνωσθείσα εις την πόλιν, επρόκαλεσε μεγίστην δυσφορίαν μεταξύ των πολιτών και αγανάκτησιν εις τους κύκλους των σαίτολόγων, οι οποίοι πειλούν ότι, παρά την απαγόρευσιν και την σκληρύρυσιν της στάσεως των αρχών, θα έριπτον οπωσδήποτε τις σαίτες των εις την πλατείαν Βασ. Γεωργίου.

Την 10ην πρωινήν του Πάσχα ήρχισεν, εις ατμόσφαιραν ηλεκτρισμένην, η δικη των εξ σαίτολόγων. Η αίθουσα συνεδριάσεως του Πλημμελειοδικείου ως και οι διάδρομοι του Δικαστικού Μεγάρου είχαν κατακλυσθή εξ εφόδου υπό πλήθους κόσμου. Ως συνήγοροι των κατηγορουμένων παρίσταντο οι δικηγόροι κ. κ. Π. Λάσκαρης, Γ. Κανελλακόπουλος και Ιωαν. Νικητέας, Πρώτοι μάρτυρες εξητάσθησαν τα όργανα της Χωροφυλακής που είχαν συλλάβει τους κατηγορουμένους, τα οποία κατέθεσαν ότι κατέλαβον αυτούς να κατέχουν πυρίτιδα και να κατασκευάζουν σαίτες.

Εν συνεχεία εξητάσθησαν οι μάρτυρες υπερασπίσεως κ. κ. Ιωαν. Χαλούλος, Πρόεδρος του Επαγγελματοβιομηχανικού Επιμελητηρίου και Πότπης Γιαννίκος λογιστής πρώην δημοτικός σύμβουλος, οι οποίοι αναφερόμενοι εις τον σαίτοπόλεμον, κατέθεσαν ότι πρόκειται περί πολύ παλαιού εθίμου, που το έζησαν από μικρά παιδιά και ανέφερον ότι τόσοσ ο αείμνηστος Βασιλεύς Γεώργιος, όσον και ο Βασιλεύς Παύλος, κατά τας επισκέψεις των στην πόλιν της Καλαμάτας, όχι μόνον παρηκολούθησαν σαίτοπόλεμον, αλλά και οι ίδιοι προσωπικώς είχαν ρίψει σαίτες.

Ακολούθως η υπεράσπισις των κατηγορουμένων ετόνισεν ότι εις το εδώλιον δεν έπρεπε να παρακάθηνται οι σαίτολόγοι, αλλά ο Δήμαρχος και το Δημοτικόν Συμβούλιον, δηλαδή η εκπροσώπησις της πόλεως, που εχορήγησαν την πυρίτιδα δια την κατασκευήν των σαϊτών, επρότεινε δε όπως κληθή και εξετασθή ο κ. Δήμαρχος, προς πλήρη διαλεύκανσιν της υποθέσεως και αναβληθή η δίκη δια κρείσσονας αποδείξεις. Το Δικαστήριον επεφυλάχθη να αποφασίση επί της αιτήσεως αναβολής και διέκοψε δια την 7ην απογευματινήν της ίδιας ημέρας.

Εν τω μεταξύ και ενώ εσυνεχίζετο η κράτησις των σαίτολόγων, με προοπτικήν οι κατηγορούμενοι να κάμουν Πάσχα εις τα κρατητήρια της Αστυνομίας, μέγας ερεθισμός επεκράτει

εις την πόλιν.

Περί την 6.30 απογευματινήν και ενώ εις την πλατείαν Βασιλέως Γεωργίου είχαν ληφθεί έκτακτα μέτρα και τα οχήματα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας ετέλουν εν επιφυλακή, προς διάλυσιν αποπείρας των σαϊτολόγων να ρίψουν σαΐτες, εφάνη αιφνιδίως μια μικρή ομάς σαϊτολόγων, η οποία δια της λεωφόρου Αριστομένους, κατευθύνθη εις την πλατείαν Γεωργίου δια να ρίψη σαΐτες. Την ίδιαν στιγμήν ενεφανίσθη προ των επί της οδού Αντωνοπούλου Γραφείων της ΕΡΕ, ο βουλευτής Καλαμάτας κ. Αριστομένης Περρωτής, ο οποίος περιστοιχίζομενος υπό σαϊτολόγων και κραδαίνων μίαν σαΐταν, εισήλθε εις τον στίβον της σαϊτομάχης και έριψε την πρώτην σαΐταν, δίνων το σύνθημα της ενάρξεως του σαϊτοπολέμου. Η εμφάνισις του κ. Περρωτή εις την πλατείαν εκαιρετίσθη υπό του συγκεντρωμένου πλήθους, με ζωηρότητας επευφημίας και με ζητοκραυγάς υπέρ της ΕΡΕ και του ιδρυτού της κ. Κ. Καραμανλή. Ταυτοχρόνως εκινήθη και η Χωροφυλακή δια να αποτρέψη την ρίψιν σαϊτών, αλλά δεν το κατώρθωσε παρά τας καταβληθείσας υπερανθρώπους προσπάθειάς υπό των οργάνων της, τα οποία εισήλασαν εις την πλατείαν. Οι σαϊτολόγοι έριπταν τις σαΐτες των επευφημούμενοι υπό του πλήθους, ενώ τα αστυνομικά όργανα δεν ήτο δυνατόν να τους πλησιάσουν και να τους συλλάβουν λόγω των φλογών. Ερίφθησαν επί τόπου και υπό άλλων εισδυσάντων εις την πλατείαν εκ διαφόρων σημείων σαϊτολόγων, με επικεφαλής τον δημοτικόν σύμβουλον κ. Ν. Χελάν και τον κ. Κ. Χανδρινόν περί τις 100 σαΐτες.

Εν τούτοις μερικοί χωροφύλακες επέτυχον την σύλληψιν ενός σαϊτολόγου, τον οποίον επεχείρησαν δια της οδού Καναδά και εκείθεν δια της οδού Ταυγέτου να οδηγήσουν εις το Τμήμα Ασφαλείας. Τούτο ήτο αρκετόν δια να προκληθή το πρώτον σοβαρότατον επεισόδιον. Περί τα 500 άτομα ήρχισαν να αποδοκιμάζουν την αστυνομικήν ενέργειαν με τας κραυγάς:

- Αίσχος! Αίσχος!
- Αφήστε τον!

- Ντροπή σας!

Όταν τα σύροντα τον σαϊτολόγων όργανα της Χωροφυλακής εξήρχοντο εις την λεωφόρον Αριστομένους, πλησίον του ζαχαροπλαστείου Λάμπου, έπεσαν επάνω εις τεράστιαν λαϊκήν διαδήλωσιν, που είχε σχηματισθή με επικεφαλής παλαιούς σαϊτολόγους, οι οποίοι έφερον επί των χειρών των τον βουλευτήν κ. Περρωτήν. Οι πλέον ζωηροί εξ αυτών επέπεσαν κατά των χωροφυλάκων και απειλούντες αυτούς, εδημιούργησαν ευκαιρίαν εις τον συλληφθέντα σαϊτολόγον να ξεφύγη των οργάνων της τάξεως και να τραπή εις φυγήν, ενώ το πλήθος κυριολεκτικώς εμαίνετο:

- Αίσχος!
- Θέλουμε σαΐτες

Ευτυχώς χάρις εις την ψυχραιμίαν των αξιωματικών και ανδρών της Χωροφυλακής αλλά και εις την επέμβασιν του κ. Περρωτή απειράπη αιματοκύλισμα και τα όργανα της Χωροφυλακής πναγκάσθησαν δίδοντα διέξοδον εις την μανίαν του πλήθους, να αποσυθρούν τραπέντα προς το Δικαστικόν Μέγαρον κάτωθεν του οποίου είχαν συγκεντρωθή περί τας 3.000 άτομα αναμένονταν την έκδοσιν της αποφάσεως του Αυτοφώρου ενώπιον του οποίου είχαν επαναληφθή περί την 7ην εσπερινήν η δίκη των σαϊτολόγων. Το πλήθος προέβαινε συνεχώς εις οχλοκρατικές εκδηλώσεις ανεπιτρέπτων αποδοκιμασιών της εισαγγελικής αρχής. Όταν δε μετ' ολίγον και αφού το δικαστήριον εδέχθη πρότασιν του Αντιεισαγγελέως κ. Χριστοφίλη περί αναβολής της δίκης και παρατομπής της υποθέσεως εις την τακτικήν δικάσιμον του Πλημμελειοδικείου της 25ης Απριλίου, ενεφανίσθησαν εις την ανοιγείσαν είσοδον του Δικαστικού Μεγάρου (σημειωτέον ότι το απόγευμα το Δικαστήριον συνεδρίασε με κεκλεισμένας τας θύρας και ελάχιστον ακροατήριον εις το οποίον επετράπη να εισέλθη) οι εν τω μεταξύ απολυθέντες σαϊτολόγοι, το πλήθος τους ήρπασεν εις τας χείρας και τους έφερον εις την πλατείαν Γεωργίου με ζητοκραυγάς και επευφημίας υπέρ της Δικαιοσύνης.

Παρά ταύτα η έξαψις των πνευμάτων συνε-

χίσθη μέχρι τις 8.30 εσπερινής, οπότε και το πλήθος ηρεμήσαν κάπως άρchiσε να αποσύρται.

Κατά τας συγκρούσεις Χωροφυλακής και πλήθους ετραυματίσθησαν ελαφρώς ωρισμένα αστυνομικά όργανα και εμωλωπίσθησαν αρκετοί πολίται».

Η δίκη πάει από αναβολή σε αναβολή και στις 3 Ιουνίου 1966 αναβάλλεται επ' αόριστον και όπως φαίνεται δεν ξανάγινε ποτέ («Σημαία» 4/6/1966). Όμως μετά μακρά προανάκριση παραπέμπονται στον τακτικό ανακριτή «διά στάσιμ, διέγερσιμ πολιτών εις στάσιμ, απελευθέρωσιμ κρατουμένων και περιύβρισιμ αρχής» οι Σπυρ. Ξιάρχος δημοσιογράφος, Δημ. Πλατανιάς, Εμ. Βέκκος γιατρός, Β. Μανωλόπουλος γραμματέας του βουλευτή Αρ. Περρωτή, Στ. Κωστέας, Θεοδ. Παπαδέας, Ε. Σπανός, Παπαδόπουλος, Γιαννακόπουλος και Κακούνης («Σημαία» 6/10/1966). Και κάπως έτσι σβήνει η ιστορία καθώς προετοιμάζεται ο σαίτοπόλεμος για το 1967 αλλά οι συνταγματάρχες καταλαμβάνουν την εξουσία με πραξικόπημα την Παρασκευή πριν τη μεγάλη εβδομάδα...

Ο Γεώργιος Μπακούρος προσπαθεί να απθανάτισει τον σαίτοπόλεμο από το... μετερίζι του Κάζου, αλλά ο φωτισμός δεν είναι κατάλληλος αλλά φαίνονται τα ίχνη **(φωτο 39)**. Στη συνέχεια του οδοιπορικού, σειρά έχουν το κάστρο και λήψεις της πόλης από αυτό, αλλά και τα στενά της παλιάς πόλης **(φωτο 40-54)**.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ

Από τη μια η σαίτομαχία... και από την άλλη η διασκέδαση. Και μην σκεφτόσαστε εικόνες... κατακλυσμού στις καφετέριες, τότε απαγορευόταν να ανοίγουν τα καφενεία την Κυριακή. Προς επιβεβαίωση η είδηση στη «Σημαία» (15/4/1966) σύμφωνα με την οποία «υπό του Σταθμού Χωροφυλακής Βλαχόπουλου» μπηύθησαν δύο καφετζήδες γιατί «την Κυριακήν είχαν ανοικτά τα καταστήματά των και προσέφεραν ποτά». Αλλά το βράδυ έκανε «έναρξη» το «χορευτικόν κέντρον» και συνήθης τόπος

διασκέδασης “Κήπος της Εδεμ” με «νέον πρόγραμμα». Ενώ στη Μεσοήνη στο «εξοχικόν κέντρον Κ. Τσέλιου» που «διαθέτει νέα αίθουσα μεγάλων διαστάσεων για να περάσετε μια βραδιά γλεντιού και χαράς» με υπόσχεση «καθαριότης, περιποίησης, τιμαί λογικαί». Θα εμφανιζόταν το συγκρότημα του Γιάννη Πατριαρχέα που συμμετείχαν Δήμος Αργυρόπουλος (μπουζούκι), Χρήστος Νικόπουλος (ακκορντεόν), Τάκης Κοντομανωλόπουλος (κιθάρα), Γεώργιος Κότσιρας (τζαζ) και «η μπριόζα καλλιτέχνης του τραγουδιού Σίτσα η οποία θα αφήσει εποχή», ενώ τραγουδούν «Αργυρόπουλος, Κοντομανωλόπουλος, Σίτσα». Τη Δευτέρα του Πάσχα και την Τρίτη το γλέντι συνεχιζόταν με πανηγύρι στη Σπερχογεία και «στο κέντρο Σπύρου Αργυρόπουλου» με «το μουσικό συγκρότημα “Ο θρίαμβος” του βιολίστα Γιάννη Πατριαρχέα και την χαριτωμένη καλλιτέχνιδα του τραγουδιού και του ανατολίτικου χορού Σίτσα εξ Αθηνών». Μπουζούκια όμως είχε και στη Βαλύρα την Κυριακή του Πάσχα: «Εις την Βαλύραν και στο εξοχικό και μαγευτικόν κέντρον Φωτίου Σταυροπούλου και Μίμη Ιωάννου (πρώην Τσαγκάρη) θα εμφανισθή το μουσικόν συγκρότημα Νικολάου Σεβαστέλη. Παίζουν Νικ. Σεβαστέλης (μπουζούκι), Μαυροειδής (βιολί), Κυριακόπουλος (τζαζ), ο ξακουστός τραγουδιστής Γιαννάκης Σταυρόπουλος (κιθάρα), η εξ Αθηνών με τη γλυκειά και βελούδινη φωνή Σούλα και η γνωστή σας Βάνα Καλμέλ που θα σας ενθουσιάση με την υπέροχη φωνή της». Ενώ σερβίρονται «γουργουπούλα ψητή, μεζέδες εκλεκτοί, μύρα φιάλη άφθονη και διάφορα ποτά». Ακόμη την Τρίτη του Πάσχα στην Πιπερίτσα «θα εμφανιστή το λαϊκό μουσικό συγκρότημα Νικολ. Αποστολοπούλου με την καταπληκτική ντιζέζ Ντάνυ Πιερράκου και τον εξαίρετο τραγουδιστή Γρηγόριον Τσιλιβή».

Φυσικά η χρονιά είχε και... ιπποδρομίες στο Πλατύ, οι οποίες όμως αργούσαν καθώς θα γινόταν μερικές ημέρες αργότερα στις 23 Απριλίου στη γιορτή του Αγίου Γεωργίου.

Και κάπως έτσι ολοκληρώνεται η εικόνα για το Πάσχα του 1966, η οποία αποτυπώνεται

στις εφημερίδες της εποχής και τις φωτογραφίες.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΝΕΔΟΝΤΑ

Η περιήγηση του Γεώργιου Μπακούρου ολοκληρώνεται με σειρά φωτογραφιών από το Νέδοντα που φαίνεται πως του έκανε εντύπωση. Ξεχωρίζει η φωτογραφία μπροστά στο σχολείο Μπενάκη με τις γυναίκες που πλένουν τα ρούχα στο ποτάμι. Κάποιες φωτογραφίες είναι ξεχωριστές γιατί απαθανατίζουν τη διαμόρφωση του ποταμιού πριν το τσιμεντάρισμα με την ζώνη υπερχείλισης για την αποτροπή των πλημμυρών σε μεγάλες βροχές. Η οποία έχει ήδη γίνει... πάρκινγκ για τα λιγοστά αυτοκίνητα,

τα λεωφορεία του ΚΤΕΛ έχουν ως πάρκινγκ την (... μισή τότε) Αρτέμιδος, δίπλα στο Νέδοντα και κοντά στο σταθμό τους στη γέφυρα της 23ης Μαρτίου **(φωτο 55-61)**.

Στη μεγάλη σειρά φωτογραφιών δεν υπάρχουν κάποιες λήψεις από την παραλιακή ζώνη. Υπάρχει όμως μια φωτογραφία του Γεώργιου Μπακούρου από την ακτογραμμή ανατολικά της πόλης που συμπληρώνει και την εικόνα των «αξιοθέατων» της εποχής **(φωτο 62)**.

Εδώ ολοκληρώνεται και το οδοιπορικό στην πόλη πριν από 60 χρόνια που ανακαλεί μνήμες εποχής στους παλαιότερους, και την γνωρίζει στους νεότερους...

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

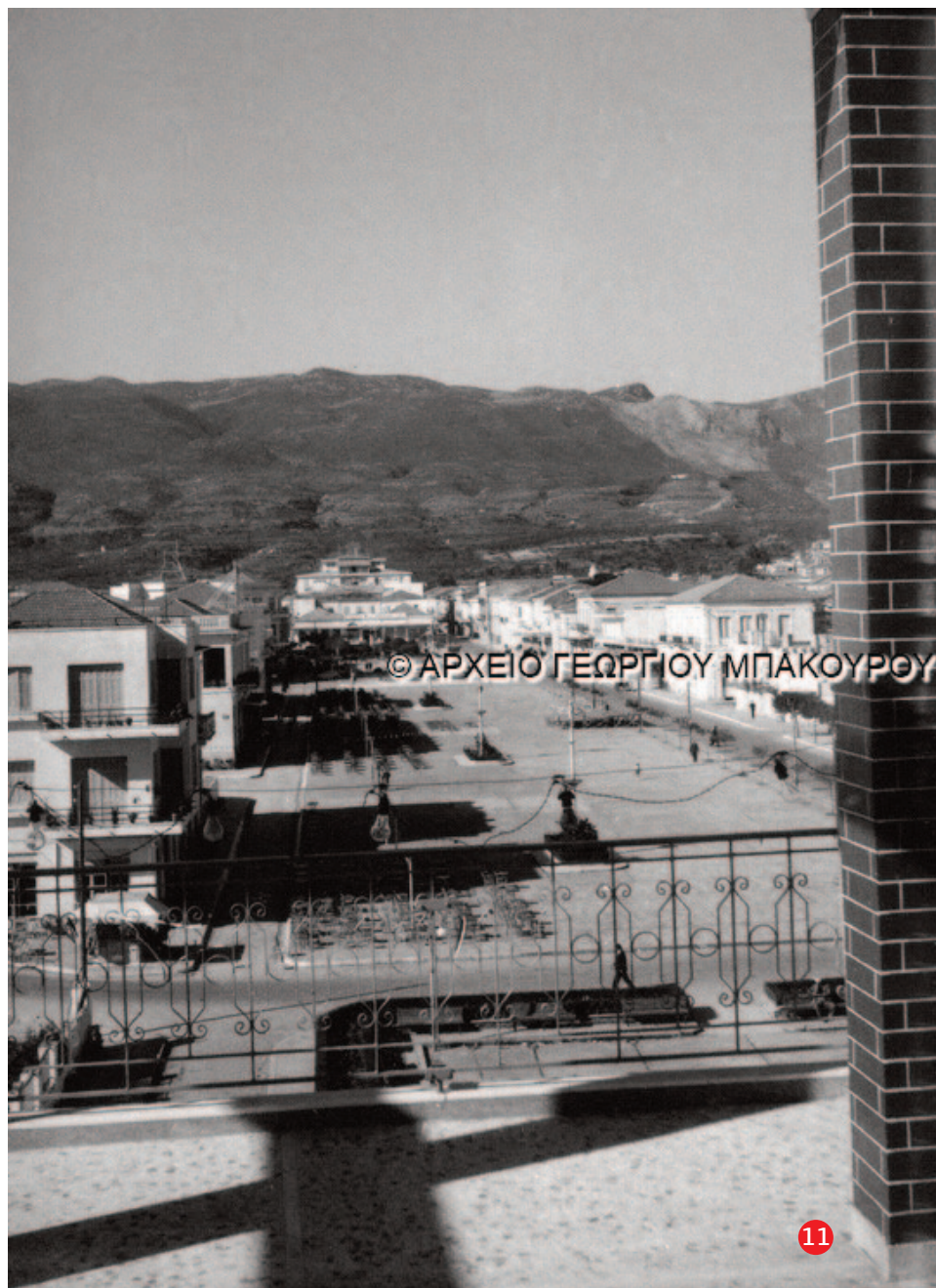
Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

21

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

24

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

25

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

26

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

27

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

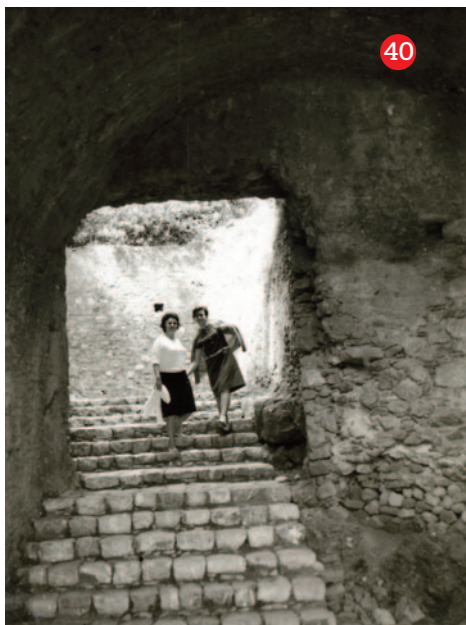

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

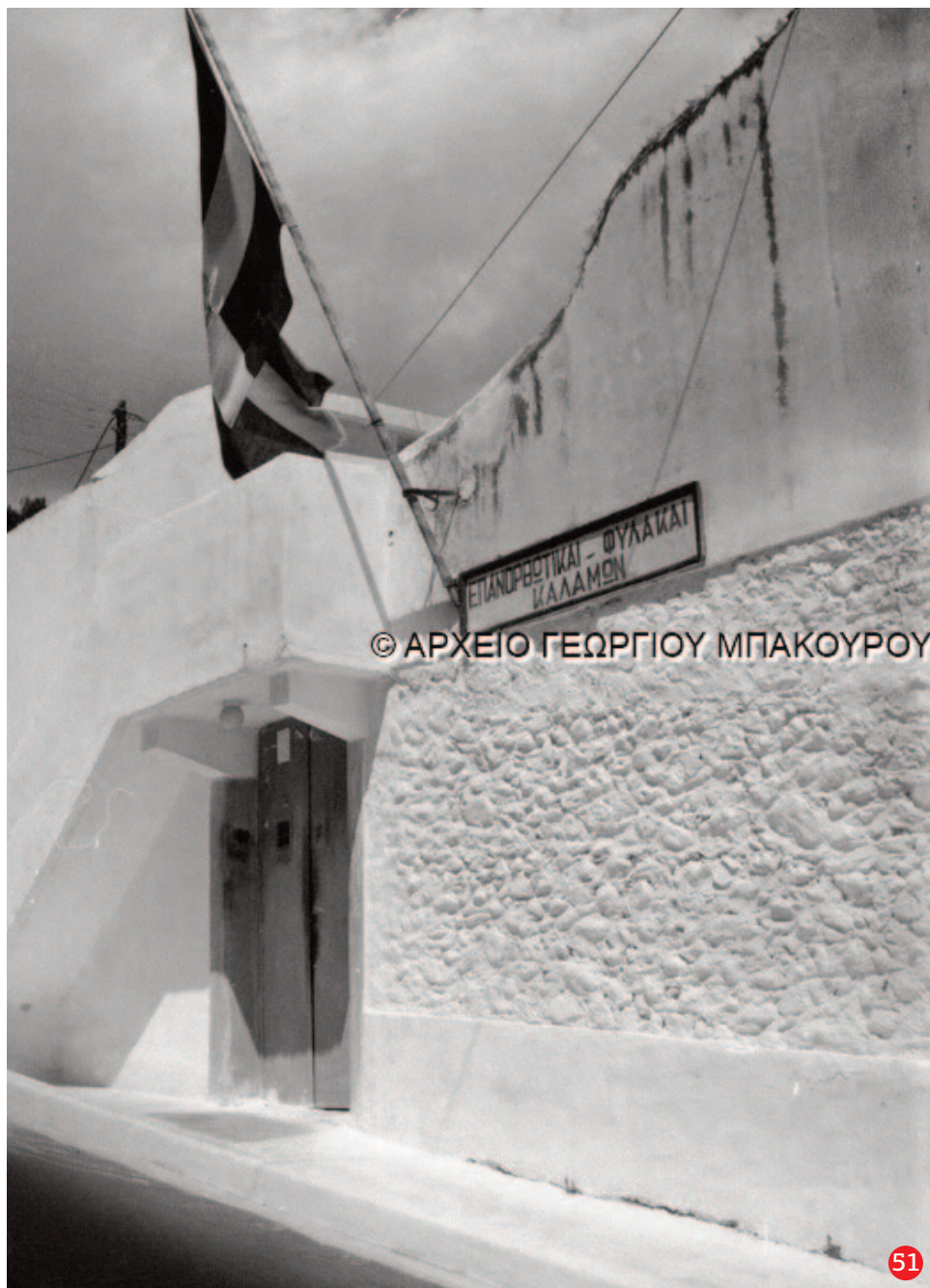

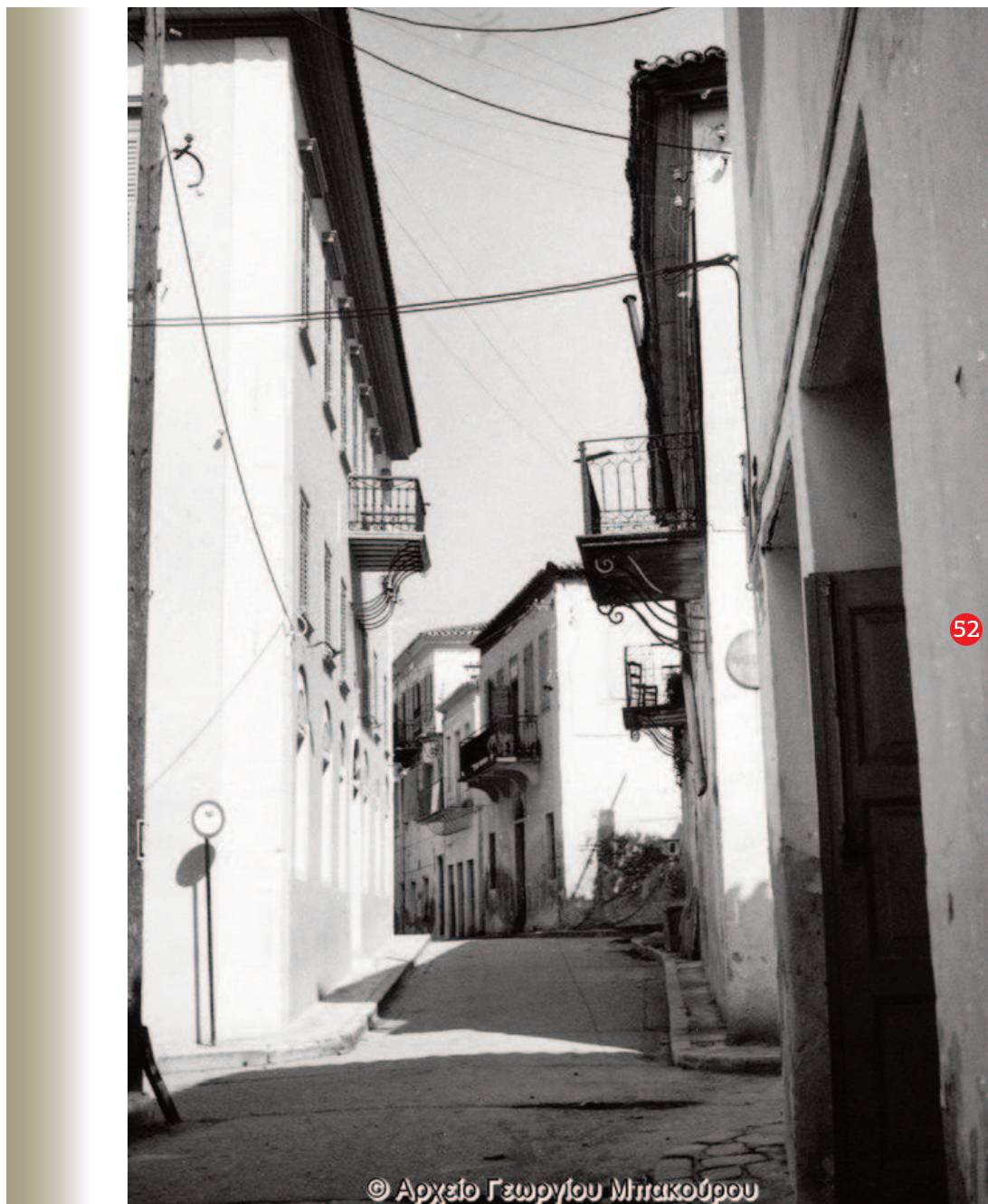

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

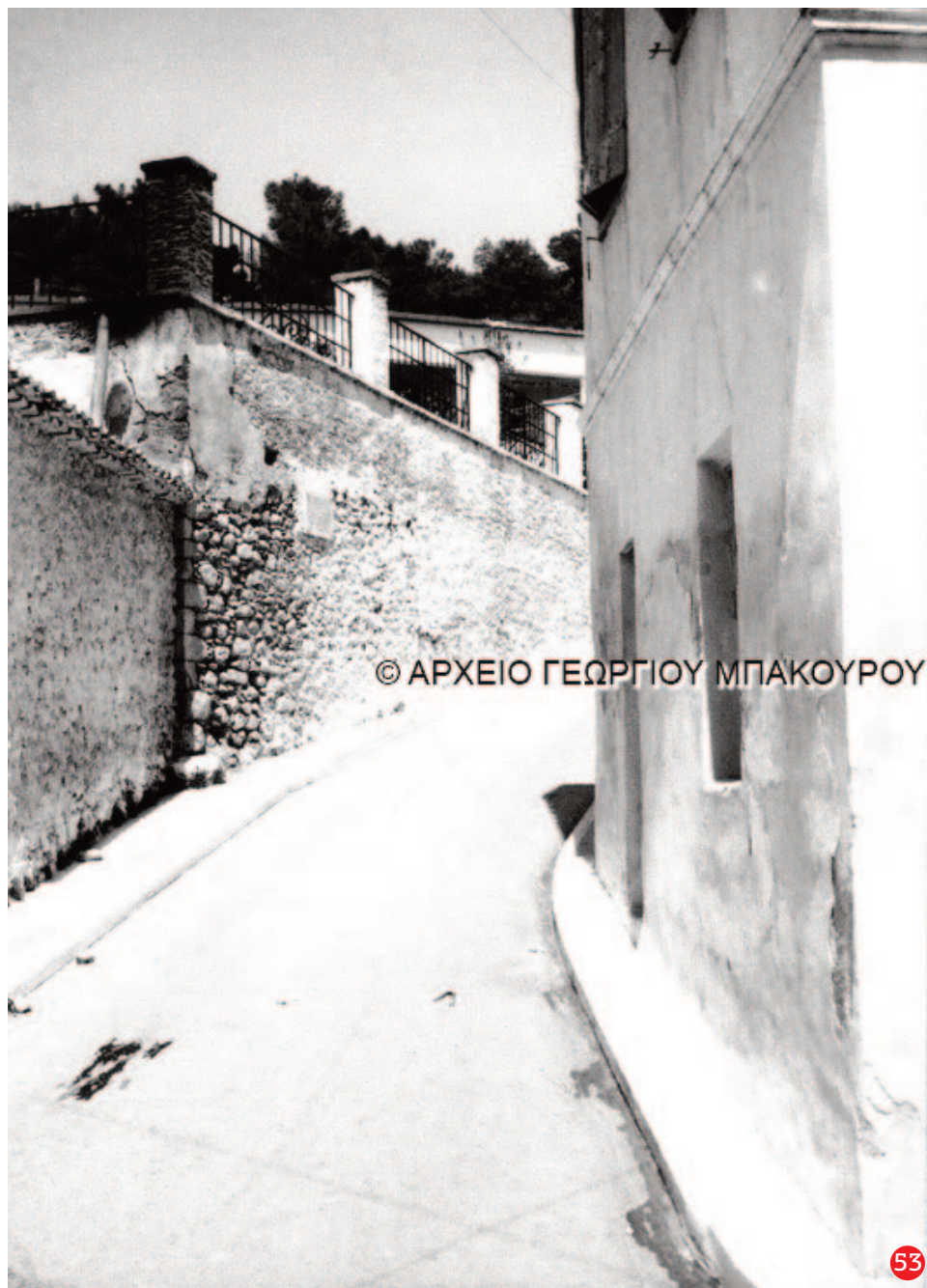
Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

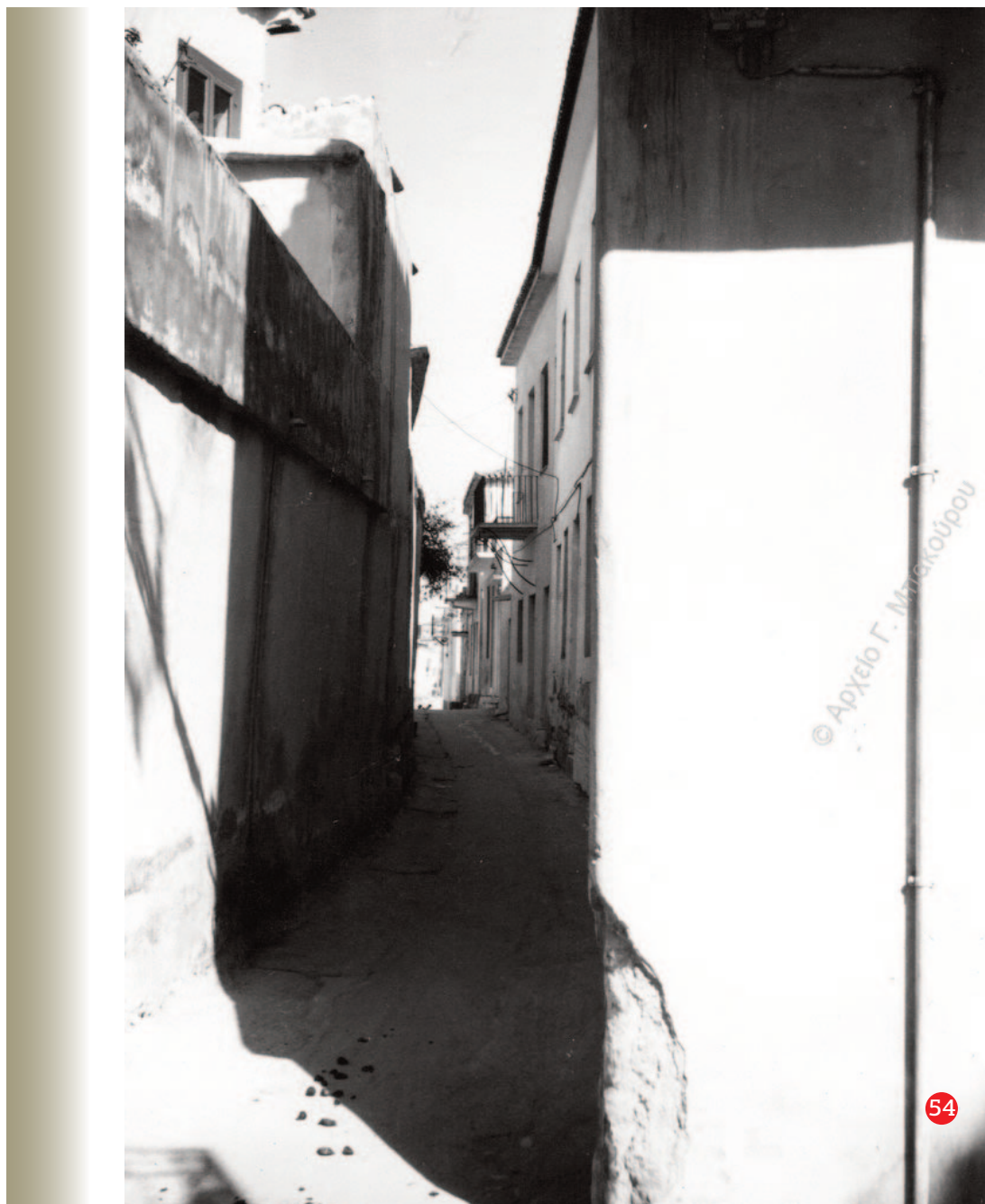
Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

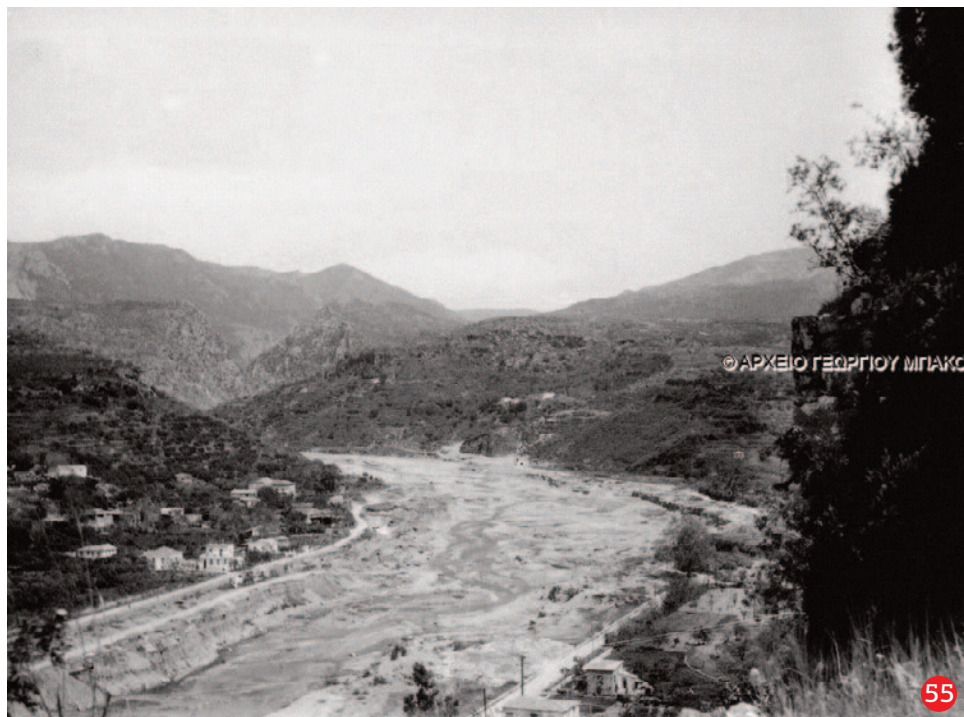

© ΑΡΧΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΑΚΟΥΡΟΥ

53

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

57

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

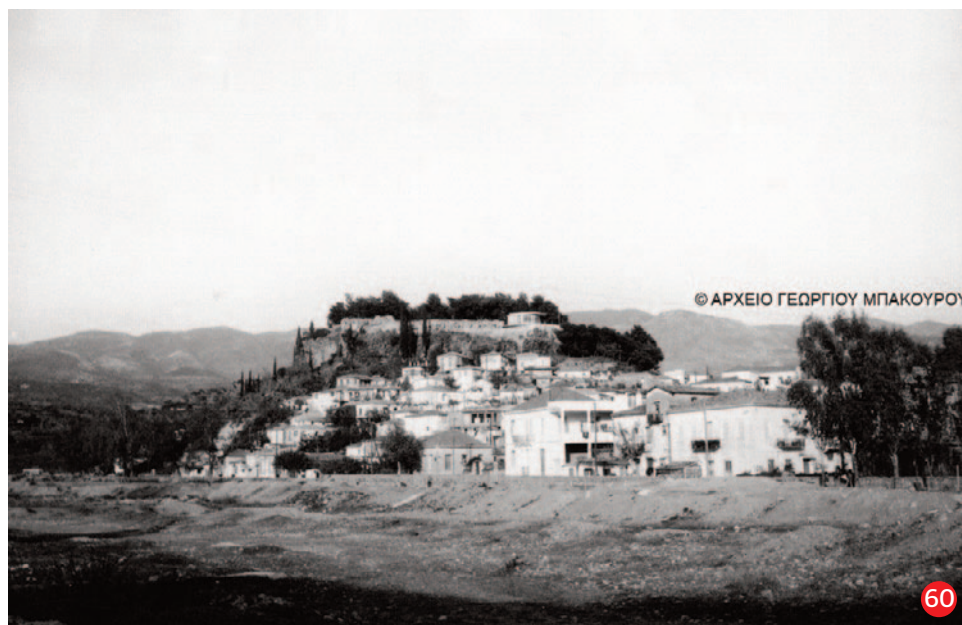

© Αρχείο Γεωργίου Μπακούρου

58

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

61

Η ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ

62

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 60 ΧΡΟΝΙΑ...	5
Η ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	7
Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΑΚΟΥΡΟΣ	8
ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	8
ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΣΑΪΤΟΠΟΛΕΜΟΥ	9
ΒΑΡΕΛΟΤΑ ΚΑΙ... ΨΙΛΙΚΑΤΖΗΔΕΣ	10
ΕΙΔΗ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ	10
ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ	11
ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΟΧΑΙΑΣ	11
ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ	11
ΣΕ ΔΩΜΑΤΙΑ 80 ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	11
4.500 ΑΡΝΟΚΑΤΣΙΚΑ ΣΤΗ ΣΦΑΓΗ	11
ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΤΑ ΑΠΟΡΑ ΠΑΙΔΙΑ	11
ΣΤΟ «ΔΟΞΑ ΠΑΤΡΙ» Ο... ΣΤΑΥΡΟΣ	12
ΚΑΙ ΟΙ ΠΙΤΣΙΡΙΚΑΔΕΣ ΣΤΙΣ ΚΡΟΤΙΔΕΣ	12
ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΣΤΟΥΣ ΦΟΥΡΝΟΥΣ	12
ΣΤΑ ΜΑΓΑΖΙΑ ΓΙΑ ΜΑΓΕΙΡΙΤΣΑ	12
ΣΑΪΤΟΠΟΛΕΜΟΣ... ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑ	13
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ	16
ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΝΕΔΟΝΤΑ	17

• Η φωτογραφία του εξωφύλλου απθανατίζει τις κυρίες της παρέας επισκεπτών κατά την άφιξη στο σιδηροδρομικό σταθμό

• Η φωτογραφία του οπισθοφύλλου απθανατίζει τη θέα του κάστρου από το τουριστικό περίπτερο που υπήρχε τότε και διακρίνεται μέρος της δυτικής του πλευράς, στην νοτιοδυτική γωνία της κορυφής του.